

Vasile Andru

Mistici din Carpați

și alți oameni slăviți din istoria mântuirii

Volumul II

MISTICA

Cuprins

Partea I

Asceții închisorilor

„Rugul Aprins“ – un grup contemplativ prigonit	7
Tit Simedrea, promotor din umbră al „Rugului Aprins“	24
Vasile Voiculescu, de la fabulosul dacic la Rugăciunea inimii	29
Părintele Filaret și viziunea care i-a schimbat viața	34
Pastorul Wurmbrand, botezat episodic Valeriu	39
Valeriu Gafencu și curentul filocalic în închisoarea de la Aiud	47

Partea a II-a

Fericiți cei prigoniți

Cu Părintele Arsenie Boca pe „Cărarea împărăției“	61
Monseniorul Vladimir Ghika, prinț apostolic și martir	69
N. Steinhardt sau convertirea ca iluminare	78
Sora Ionela. O viață pe deplin slăvitoare	86
Maica Veronica de la Vladimirești	95

„Rugul Aprins” – un grup contemplativ prigonit

Etapă athonită și etapă slavizantă

În anul 1943 se constituie grupul contemplativ „Rugul Aprins”, cerc de studiu, de conferințe și de practică a rugăciunii inimii. Erau întâlniri de „prieteni duhovnicești”, participau clerici și mireni, teologi și literați, medici, profesori și studenți – totul sub semnul unei relansări spirituale de anvergură. Cercul, conceput la Cernăuți la sugestia mitropolitului Tit Simedrea, s-a constituit în jurul controversatului poet și polemist Sandu Tudor (pseudonim literar de la Alexandru Teodorescu), care a propus expunerea unor prelegeri și conferințe pe teme religioase, la Mănăstirea Antim din București.

La început, cercul are o dominantă pastorală și paideică: expuneri teologice, predanii filocalice; treptat, s-a accentuat aspectul inițiativ, evoluând spre dominanta mistică. Evident, și aspectul social-pedagogic, de înălțarea neamului, s-a conștientizat și s-a întărit mereu.

În prima etapă, acest cerc spiritual a avut un caracter athonit, s-a condus după modele athonite și după *Filocalia*.

În a doua etapă, pe care o fixăm cronologic în jurul lui 1946, cercul a avut un caracter slavizant. Modelele sunt inspirate de

vestitele mănăstiri rusești Valaam și Optina, prin misticul Ivan Kulăghin sau Ioan cel Străin cum e numit la noi. De altfel, mulți dintre primii participanți erau basarabeni, mai deschiși spre misticii ruși.

Am făcut aceste distincții oarecum didactic, căci în realitate duhul athonit și cel slavizant se întregesc armonios. Și mai mult: prin tematica multor expuneri și prin orientarea generală a cercului, vedem un apel insistent la tradiții isihaste românești.

Sandu Tudor (1896-1963) a cunoscut el însuși o schimbare, de genul unei convertiri. La început, scriitor frondeur, om monden, genul sportiv-neastâmpărat, cu trei căsătorii și trei divorțuri la activ... Chemarea sa creștină autentică se arată după o călătorie pe Athos, în 1929, la 33 de ani. Sandu Tudor a pășit pe Athos nu din evlavie, ci din îndârjire ziaristică – îmbinată totuși cu spirit justițiar și ortodox, adică a vrut să corecteze niște opinii defăimătoare despre Athos, proferate de o ziaristă occidentală. Așadar, s-a dus cu o intenție reportericească, să răspundă unui pamflet. Ajuns pe Sf. Munte, Sandu Tudor începe prin a imita evlavia, cum mărturisește el însuși, și sfârșește prin a fi copleșit de evlavie până la hohotul de plâns al celui care trăiește răpirea în Duh.

Călătoria pe Athos i-a schimbat cugetul și existența. Tot ce va scrie de aici înainte va fi religios. Apoi un accident aviatic, o prăbușire, din timpul războiului, când scapă cu viață în chip miraculos, va pune pecetea mistică pe soarta sa. În fine, întâlnirea providențială cu Mitropolitul Tit Simedrea al Bucovinei marchează categoric opțiunea sa religioasă. Și împreună cu Părintele Benedict Ghiuș, structurează Cercul „Rugul Aprins”.

În faza athonită/ grecizantă, modelele „Rugului Aprins” sunt cu siguranță din *Filocalia*. Sandu Tudor și-l alesese ca patron spiritual pe „cel mai controversat” dintre toți misticii Bisericii Ortodoxe, pe Simeon Noul Teolog, „la fel de violent și nonconformist

în raporturile lui cu formalismul și legalismul Bisericii oficiale”, cum scrie arhim. Roman Braga.

Vândându-și averea, Sandu Tudor face danii și donații și renovează chiliile mănăstirii Antim, unde devine frate-rasofor, cu numele Agaton, în vederea călugăririi.

Sedințele cenaclului se țineau în chilia lui Sandu Tudor. Apoi, cu blagoslovenia starețului Vasile Vasilachi, întâlnirile se țin în biblioteca mănăstirii.

Simbolistica numelui

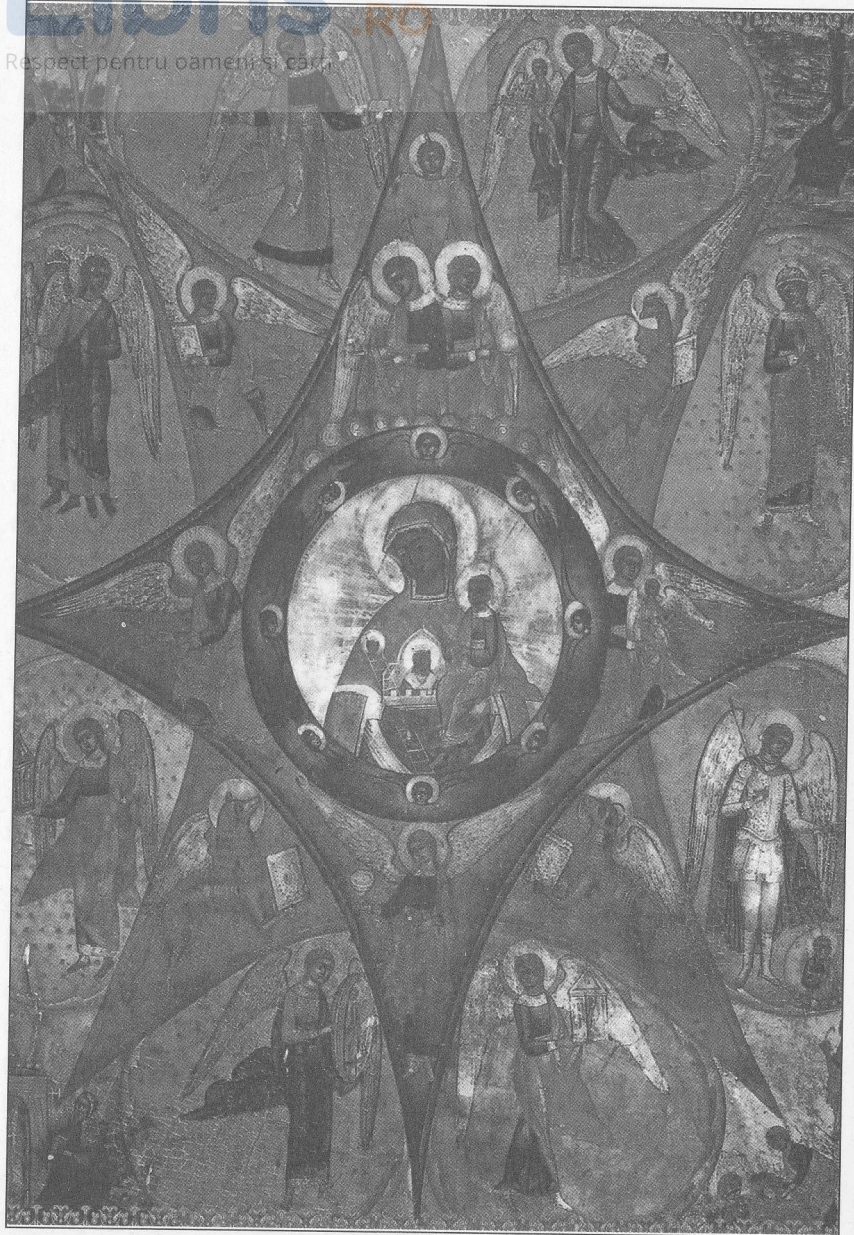
Numele grupului provenea de la o icoană numită „Rugul aprins al Maicii Domnului”, care astăzi se află la mănăstirea Antim.

Icoana aceasta provenea de la Athos, adusă de Sandu Tudor în 1926. Mai târziu, în 1946, când a sosit la noi monahul Ioan cel Străin, avea și el cu sine icoana „Rugul aprins...” Coincidența este semnificativă.

Icoana o reprezintă pe Maica Domnului deasupra unui rug aprins. Sunt aici asociate două revelații: Vechiul Testament și Noul Testament. Căci simbolul rugului e preluat din *Facerea*, când Moise a vorbit cu Dumnezeu lângă acel „rug” („tufiș”), din care au țâșnit flăcări, adică logos divin arzător. Iar raportat la Maica Domnului, rugul simbolizează *întruparea* logosului divin. Logosul, care la Moise era doar „grai de foc”, la Maica Domnului, capătă trup viu: Hristos – cuvântător și tămăduitor pentru toată lumea.

Persecuțiile contra grupului contemplativ se intensifică pe măsură ce se înăspresc controlul ideologic și intenția de nimicire a oricărei opoziții la regimul comunist.

Înainte de a avea loc un proces în bloc al grupului, unii dintre aderenții de frunte au fost arestați și întemnițați, în anii '50, dar pe alte motive decât apartenența la „Rugul Aprins”.

Icoana romboidală Rugul Aprins...

Ioan cel Străin (1885-1949?) Una dintre primele victime, om cu o implicare profundă în sporirea „Rugului Aprins“, a fost părintele Ioan cel Străin, sau Ivan Kulâghin. Era un călugăr și un mistic rus format la mănăstirea Optina; când mănăstirea a fost anihilată de comuniști și mulți călugări au fost uciși, Ivan Kulâghin scapă, ajunge la Rostov și devine duhovnicul Mitropolitului Nicolae al III-lea al Rostovului. Împreună cu acest mitropolit, au ajuns în București în 1943, fugind din fața armatelor ruse și a stăpânirii bolșevice. Ei au fost găzduiți la Mănăstirea Cernica. Mitropolitul Nicolae al Rostovului avea să moară curând aici.

Ioan cel Străin ia legătura cu „Rugul Aprins“ în 1945 și-i imprimă o puternică tentă inițiatică. Se poate spune că faza *pastorală*, catihetică a „Rugului Aprins“ a luat sfârșit odată cu venirea lui Ivan Kulâghin. Acesta aducea aici ascetismul maximal. Ioan cel Străin are conștiința că se află la apogeul misiunii sale pe pământ. Înzestrat cu harisme, având și experiență mistică, el exercită o fascinație asupra grupului. Mai are, realmente, și aura străinului, a trimisului.

El insista pe aspectul inițiatic al isihasmului și pe transmiterea tainică. El impune și ritualul confirmării în isihasm, un ritual de *hirotésie* de către maestrul spiritual.

Prin, „inițiatic“ înțelegem: mutarea minții de la veacul acesta spre „alt veac“. Este o mutație mentală, o schimbare de atitudine lăuntrică. Dobândirea unei stări superioară de conștiință. Un salt de la *informațional* la *revelatoriu*. Mutare de la simțuri la Duh. De la timpul subiectiv la perceperea aceluși prezent continuu al meditației, prezentul liturgic.

Acest pas inițiatic¹ se trece cu ajutorul unui mare îndrumător, al unui duhovnic *niptic*, care îți relevă cele trei faze ale

¹ Conceptul „inițiatic“ apare o singură dată în Noul Testament, la Sfântul Pavel, Filipeni 4:12; dar ca sugestie, apare abundent la Hristos, de exemplu în afirmația:

meditației isihaste: purificativă, iluminativă și unitivă sau *theosis*, pentru oameni și cărți

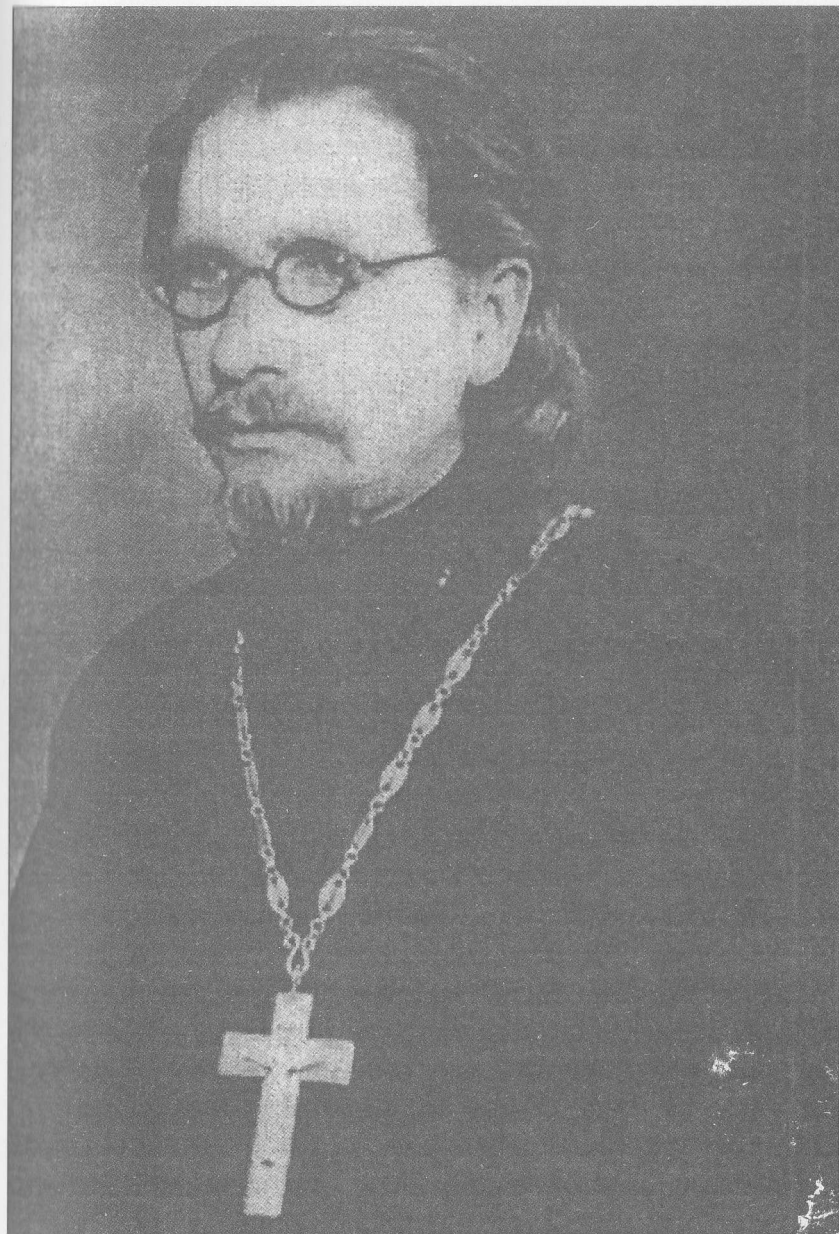
Părintele Daniil (Sandu Tudor) a impulsionat etapa pastorală a grupului isihast. Etapa inițiativă a „Rugului Aprins” s-a cristalizat odată cu venirea călugărului Ioan cel Străin.

Chiar și până la venirea lui, la „Rugul Aprins” era vizibil aspectul mistic (alternativ cu cel pastoral). Astfel, fruntașii grupului depuneau un jurământ „de străduință”.

Dar Ioan cel Străin aduce în plus ritul de investire tainică, luat din tradiția mănăstirilor Valaam și Optina. Ioan își alege 12 ucenici cărora le conferă taina isihiei. Înțelegem că aceștia aveau îngăduință să practice „rugăciunea văzătoare”, iar ceilalți puteau practica numai faza „lucrătoare”. Din acești 12, pe câțiva i-am aflat în viață în anii optzeci, când căutam trăitori întru isihasm. Smerenia lor, sau poate vitregia vremilor au făcut ca ritul transmiterii să nu fie continuat întocmai ca atunci.

Ioan cel Străin a fost arestat și ridicat de la Cernica. De curând s-au publicat scrisorile lui Ioan cel Străin din acel timp, prin care el cere cu disperare ajutorul; se adresează unor clerici și ierarhi români cu influență la noua putere bolșevică. Unele din aceste scrisori au atâta jale pământească, încât cineva a spus că asta contrastează cu dârzenia unui martir „clasic”. Spuneam însă că încercarea unui misionar de a-și salva viața până în ultima clipă nu micșorează valoarea jertfei sale. Mai ciudată mi se pare prudența – sau neputința – unui mare ierarh român de a se implica în salvarea acestui om ales. (Este ca-n cazul lui Vasile

„Eu nu sunt din lume”. Acest concept comportă trei aspecte: a) Inițiativ înseamnă transmisie tainică de la maestru la ucenic. b) Înseamnă producerea mutației mentale de la timpul subiectiv la timpul continuu (prezentul liturgic sau cosmic, sau „alt veac”, cum zice Sfântul Vasile). c) Inițiativ înseamnă trecerea de la cunoașterea informațională la cea revelatorie.

Cuviosul Iona cel Străin (Kulâghin)

Voiculescu, câțiva ani mai târziu, când s-a apelat cu disperare, zadarnic, la oameni cu influență care să-l scape de temniță.)

Ioan cel Străin a fost deportat. Ultimul strigăt disperat a fost în 1948, de când datează ultima sa scrisoare, trimisă din închisoare de la Odessa. I s-a pierdut urma prin închisorile Siberiei. În *Scrisoare testamentară către ucenici* scria: „eu fiind călătorul care umblă de 64 de ani prin această viață“. Înseamnă că la 1949 încă trăia.

„Rugul Aprins“ s-a mutat de la Mănăstirea Antim la Mănăstirea Plumbuita, apoi la Schitul Crasna, unde fusese închinoviat Sandu Tudor.

Ajuns stareț la Schitul Rarău, Sandu Tudor (numit Părintele Daniil, de-acum) a adunat în jurul lui 12 monahi, cu care făcea meditație isihastă. Aici a intrat în legătură cu un grup anticomunist din Munții Bucovinei.

Arestarea în bloc a fruntașilor grupului „Rugul Aprins“ s-a petrecut în august 1958. Clerici și mireni, care au avut o legătură reală sau episodică cu „Rugul Aprins“ au fost ridicați de acasă noaptea. Contextul în care a fost arestat „lotul Rugul Aprins“ este dat de spaima stârnită în bolșevici de revoluția ungară; atunci s-au strâns chingile ideologice și s-a nimicit orice umbră de opoziție la regim, orice grupare sau asociație non-guvernamentală (o explicație pertinentă a istoricului Marian Popa).

În „lotul Rugului Aprins“ au intrat și oameni care aveau doar o întâmplătoare legătură cu mișcarea spirituală. Dacă în timpul anchetei apărea citat un nume, el devenea damnat. Astfel Dan Grigore Pistol, un funcționar, a fost arestat și condamnat la 5 ani de temniță grea doar pentru faptul că se spovedise o dată la părintele Daniil (Sandu Tudor). La fel, Emanoil Mihăilescu, student la arhitectură, a primit 5 ani muncă silnică pentru că-i ceruse lui Sandu Tudor asistență duhovnicească într-o problemă

emoțională. La proces nu se făcea distincție între aderenți constituiți în grup sau participanți tangențiali.

Astăzi avem multe informații despre anchetă și proces, căci s-au dat publicității documentele scoase din arhivele Securității sau din arhivele Tribunalului Militar. A apărut recent cartea *Vasile Voiculescu și Rugul Aprins*, ediție îngrijită de Sabina Măduță (Editura Florile Dalbe, 2001). Se publică aici dosarul penal al „Rugului Aprins“, dosar aflat în Arhivele Tribunalului Militar Pitești. Avem o imagine mai completă despre samavolnicia arestării, mascarada anchetei și cinismul procesului.

Inculpările sunt abuzive și arbitrare, atribuire de infracțiuni și crime precum „apartenență la un grup contrarevoluționar“ și „intenția răsturnării regimului“. Se urmărea anihilarea oricărei umbre de opoziție la sistem. Inculpații sunt declarați toți „dușmani ai ordinii de stat, ai poporului muncitor“, acuzați toți de „crimă împotriva ordinii statului“, chiar dacă vina lor era o lectură publică din Ioan Scărarul, sau au ascultat „Europa liberă“, sau au citit poeme de Vasile Voiculescu...

Anchetatorii se interesau insistent dacă membrii grupului s-au intersectat cu mișcarea legionară. În afară de una-două excepții, acest grup era apolitic, axat pe spiritualitate.

Mai este în discuție relația lui Sandu Tudor cu luptătorii anticomuniști din munții Bucovinei. Nu deținem datele acestei implicări, nu știm dacă a fost de ordinul tăinuirii sau al sprijinirii materiale.

Din dosarul procesului, publicat de Sabina Măduță, extragem datele din sentința din 8 noiembrie 1958. În lotul „Rugul Aprins“, valul 1958, au fost 16 inculpați și 16 condamnați. Nici un caz de achitare, oricâte dovezi de neimplicare s-ar fi adus.

Pedepsele sunt de o cruzime neînchipuită:

Teodorescu Alexandru, zis Sandu Tudor (Părintele Daniil), este condamnat la 25 de ani temniță grea, plus 15 ani detențiune riguroasă.

Făgețeanu Alexandru: 20 de ani de muncă silnică, plus 20 de ani detențiune grea.

Ghiuș Vasile Benedict: 18 ani muncă silnică.

Braga Roman: 18 ani muncă silnică. Vom nota că „inculpatul“ participase o singură dată la o meditație condusă de Sandu Tudor.

Boghiu Serghei Sofian: 16 ani muncă silnică. Din declarații la proces ale parintelui Boghiu aflăm că vina lui consta, în principal, că citise poeme de Radu Gyr și de Vasile Voiculescu.

Papacioc Anghel Arsenie: 20 de ani muncă silnică, plus 20 de ani detenție grea.

Mironescu Alexandru, profesor de filosofie: 20 de ani muncă silnică. Fiul acestuia, Mironescu Șerban, filolog: 8 ani muncă silnică.

Văsii Gheorghe, student la arhitectură: 8 ani muncă silnică.

Dabija Gheorghe, medic cercetător: 5 ani muncă silnică.

Stăniloaie Dumitru: 5 ani muncă silnică.

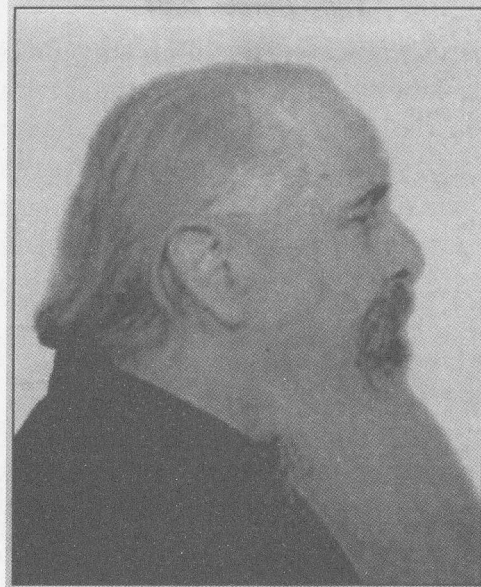
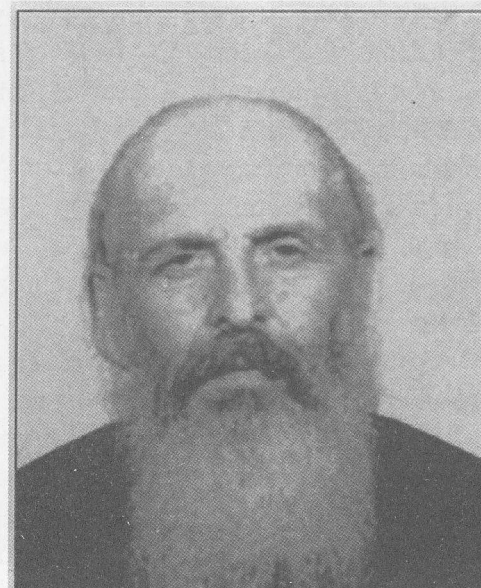
Vasile Voiculescu: 5 ani temniță grea.

Mai adăugăm că, la toți, se menționează: între 5 și 10 ani de gradare civică și confiscarea totală a averii.

În anchetele Lotului „Rugul Aprins“, apare frecvent numele lui Agenor Danciul (cunoscuții îl strigau Bob). El a fost arestat în septembrie 1958 și a primit 25 de ani de muncă silnică. Lui i se impută și „intenția de a întemeia o organizație de tineri catolici de rit bizantin“.

Unii dintre aderenții de seamă la „Rugul Aprins“ au scăpat de arestare în acel an, fie pentru că s-au ascuns, fie pentru că au plecat din țară. Andrei Scrima, de exemplu, se găsea în Occident, în drum spre India, unde primise o bursă de studii.

Sunt păreri că la originea *identificării* grupului de către securitate ar sta un reportaj entuziast publicat la Paris de profesorul

Starețul Daniil (Sandu Tudor) în timpul anchetei (1958)